

JOACHIM TRENKNER

Naród z przeszłością
Eseje o Niemczech

Poznań 2004

Spis treści

Słowo od autora	5
Podziękowanie	7
I. Obecność przeszłości	9
Autopojednanie czy autoamnestia. Niemiecka pamięć zbiorowa od roku 1945 do 2003, czyli od „narodu oprawców” do „narodu ofiar”	9
Wielkie milczenie	10
Upadek mitu niewinności	12
Powojenny mit o niewinności upadł	13
Nowy rewizjonizm?	14
„Ten zbrodniarz Churchill”. Niemcy domagają się dla siebie statusu ofiar wojny	15
„Otwierać rachunki”	16
Pamiętać, ale jak?	17
Polska poza cywilizacją	18
„Moralne zrównywanie”	20
Odwracanie pojęć	21
„Aliancy zbrodniarze”. Niemiecki historyk Jörg Friedrich wydał kolejną oskarżycielską książkę	22
Hohmann i inni. Czy w Niemczech rodzi się nowy nacjonalizm?	27
Jak pamiętać o historycznej winie?	30
Walser i <i>Sonntagsrede</i>	31
„Instrumentalizacja hańby”	33
„Niemcy nie wybaczą”	34
Spór o pamięć	36
„Przedawniona wina”?	37
<i>Post scriptum</i>	38
Współczesność przeszłości. Jaką rolę odgrywa dzisiaj historia Niemiec w publicznych debatach Republiki Federalnej	39
Falszywa wypędzona. Erika Steinbach i projekt berlińskiego Centrum	42
Spóźnione wyznanie Güntera Grassa	45
„Nareszcie ktoś powiedział!”	46
Dzieci nie miały szans	47

Własne tabu Grassa	49
Milczenie?	50
Więc dlaczego?	51
Czerwona dekada. Niemiecka „rewolucja” lat 1967–1977 nie zmieniła Niemiec – Niemcy się zmienili pomimo tej „rewolucji” . . .	53
Uciekając od przeszłości	53
Bunt wbrew realiom	55
1968: fakty i mity	56
Antyliberalni i antyobywatelscy	58
Berlińskie prawdy i mity. Esej – o stolicy Niemiec i ciężarze historii	60
Prusy bez legendy. Trzechsetne urodziny państwa, którego nie ma	70
II. „Był kiedyś taki kraj...” (NRD)	77
Podmiana ofiar. Jak władze NRD fałszowały historię obozu koncentracyjnego w Buchenwaldzie	77
Pewnego czerwcowego dnia. 50 lat temu wschodni Niemcy powstałi przeciw komunizmowi: jedyny raz w swej historii aż do 1989 roku	89
Zaciśnięte pięści	89
Dzień pierwszy: prolog	91
Dzień drugi: wybuch	92
Dzień drugi: walka	93
Powstanie bez twarzy	93
Deficyt narodowej satysfakcji	95
<i>Post scriptum</i>	96
„Kto pluje na przeszłość”. Długi cień berlińskiego Muru – 40 lat po jego budowie	97
„Był kiedyś taki kraj...”. Nostalgia za NRD	107
Sklepik przy Alexie	108
„Niedźwiedzie”, nasza ojczyzna	109
Erzac tożsamości?	110
Pamiętnik znad Odry	112
Zraniona dusza, ładunek emocji	113
Idealisci, realisci...	115
NRD, czyli naród.	116
„Rzygać się chciało, ale byliśmy młodzi”	118
„Trabantowe imperium kontratakuję”. Ostalgia: Berlin przeżywa drugą falę nostalgii za NRD	119
„NRD – otwarty, gościnny kraj”	120
Zwiedzanie „zamrażalnika historii”	121
Słaba empatia, silna nostalgia	123

Supermocarstwo na prochach. Wschodnioniemiecki sport na ławie oskarżonych	124
Medale, czyli prestiż	125
Szef i jego dzieło.	126
Doktor „technik”	127
Hormony jak witaminy	128
Kobiety po latach	130
Legenda, która trwa	131
Dwanaście segregatorów życia. Jakie to uczucie, gdy dowiadujesz się, że donosił na ciebie twój brat?	133
III. „Republika Berlińska”	138
Naprzód ku przeszłości? „Nowy” Berlin a „Republika Berlińska”	138
Bitwa o pomnik. Spory wokół projektu berlińskiego Pomnika Pomordowanych Żydów Europy	147
Pomnik w Berlinie	155
Koniunktura na pamięć. Ilu pomników potrzebują Niemcy?	158
Chłopcy z zapalkami. Nowy antysemityzm czy uprawniona krytyka Izraela?	163
Krytyka = antysemityzm?	164
Möllemann i Friedman	166
Jak Haider albo Fortuyn	168
Walser i Reich-Ranicki	169
Dumni z Niemiec? Niemieckie spory o tożsamość narodową.	171
Pokój grasuje w Berlinie! Niemcy w końcu zjednoczone: przeciw wojnie w Iraku...	177
„Wieczni aktywiści”	177
Amerykanie źle widziani	179
Eksperci od pokoju	181
Antyamerykański naród? Niemcy a wojna w Iraku	182
Romantyczne uniesienia trzeźwego „Michela”. Zauroczenie Rosją osiągnęło w Niemczech niezwykle poziom emocji – i obłudy	190
Kobiety, ale nie wszystkie	190
„W głąb duszy”	191
Dwie miary kanclerza	193
Nowy „deutscher Weg”?	194
My, Europejczycy? Spór o tożsamość Europy podzielił zachodnich intelektualistów – i został zignorowany przez polityków	195
„Rdzeń” i „obrzeża”	196
Odpór filozofom	197

Hegemon Habermas	198
Granice, czyli kultura i wartości.	200
Trójka odpowiedzialnych	201
IV. Polacy i Niemcy.	203
Wieluń, czwarta czterdzieści	203
Co komu przystoi. Niemcy o sprawie Jedwabnego.	210
„Nie możemy osądzać”	211
Co Polacy powinni	212
Niemiecki spór o Polskę	214
Ukryty reżyser zbrodni	215
Trzy rzędy ołowianych rur. W Niemczech powstaje Pomnik Powstania Warszawskiego	216
Plecami do Odry. Wyobrażenia przeciętnego Niemca o Polakach nie zmieniają się od lat	220
Złodzieje i gościnność	221
Delta woli Warszawę	222
Symbole i realia	223
Partner Polska	224
Długa droga do utopii. Niemcy i Polacy dzisiaj	226
Od euforii do nieufności	227
Nim zwietrzeją przesady	229
Ubogo, choć ambitnie. Polska w Berlinie	231
Wstydliva plama.	232
Zaproszenie do Polski	233
W ciszy i spokoju	235
„Rób dobrze i mów o tym”	237
„Podwójnie przegrani”. Jak Guben i Gubin walczą o przyszłość na granicy polsko-niemieckiej.	237
Problem modelowy.	238
Miasto się kurczy	239
Kwestia woli.	240
Nastroje i oczekiwania	242
V. „To mogło być stulecie Niemiec”	245
„Ja nie mieszkam w Niemczech”. Doświadczenia niemieckich emi- grantów w XX wieku	245
Ostatni.	245
Nota bibliograficzna	274
Biografia autora	274